

חוק החוזים האחידים, התשמ"ג-1982 *

פ"ק א': הוראות יסוד

1. חוק זה מטרתו להגן על לקוחות מפני תנאים מקפחים בחוזים אחידים. מטרת החוק
2. בחוק זה — הגדרות
- "חווה אחיד" — נוסח של חווה שתנאיו, כולם או מקצתם, נקבעו מראש בידי צד אחד כדי שימשו תנאים לחוזים רבים בינו לבין אנשים בלתי מסוימים במספרם או בזהותם;
- "תנאי" — תניה בחווה אחיד, לרבות תניה המאוזכרת בו וכן כל תניה אחרת שהיא חלק מההתקשרות, ולמעט תניה שספק ולקוח הסכימו עליה במיוחד לצורך חווה מסוימת;
- "ספק" — מי שמציע שהתקשרות עמו תהיה לפי חווה אחיד, ואחת היא אם הוא הנותן או המקבל של דבר;
- "לקוח" — מי שספק מציע לו שהתקשרות ביניהם תהיה לפי חווה אחיד, ואחת היא אם הוא המקבל או הנותן של דבר;
- "בית הדין" — בית הדין לחוזים אחידים המוקם לפי חוק זה.
3. בית משפט ובית הדין יבטלו או ישנו, בהתאם להוראות חוק זה, תנאי בחווה אחיד שיש בו — בשים לב למכלול תנאי החווה ולנסיבות אחרות — משום קיפוח לקוחות או משום יתרון בלתי הוגן של הספק העלול להביא לידי קיפוח לקוחות (להלן — תנאי מקפח).
4. חוקה על התנאים הבאים שהם מקפחים: תנאי מקפח וביטול
- (1) תנאי הפוטר את הספק, באופן מלא או חלקי, מאחריות שהיתה מוטלת עליו על פי דין אילולא אותו תנאי, או המסייג באופן בלתי סביר את האחריות שהיתה מוטלת עליו מכוח החווה אילולא אותו תנאי;
- (2) תנאי המקנה לספק זכות בלתי סבירה לבטל, להשעות או לדחות את ביצוע החווה, או לשנות את חיוביו המהותיים לפי החווה;
- (3) תנאי המקנה לספק זכות להעביר את אחריותו לצד שלישי;
- (4) תנאי המקנה לספק זכות לקבוע או לשנות, על דעתו בלבד, ולאחר כריתת החווה, מחיר או חיובים מהותיים אחרים המוטלים על הלקוח, זולת אם השינוי נובע מגורמים שאינם בשליטת הספק;
- (5) תנאי המחייב את הלקוח באופן בלתי סביר להיזקק לספק או לאדם אחר, או המגביל בדרך אחרת את חופש הלקוח להתקשר או לא להתקשר עם אדם אחר;
- (6) תנאי השולל או המגביל זכות או תרופה העומדות ללקוח על פי דין, או המסייג באופן בלתי סביר זכות או תרופה העומדות לו מכוח החווה, או המתנה אותן במתן הודעה בצורה או תוך זמן בלתי סבירים, או בדרישה בלתי סבירה אחרת;

* נתקבל בכנסת ביום י"ג בכסלו התשמ"ג (29 בנובמבר 1982); הצעת החוק ודברי הסבר פורסמו בה"ח 1556, התשמ"ב, עמ' 30.

- (7) תנאי המטיל את ההוכחה על מי שנטל זה לא היה עליו אילולא אותו תנאי ;
- (8) תנאי השולל או המגביל את זכות הלקוח להשמיע טענות מסוימות בערכאות משפטיות, או להיוקק להליכי משפט אחרים, והכל למעט הסכם בוררות מקובל ;
- (9) תנאי הקובע מקום שיפוט בלתי סביר, או המעניק לספק זכות לבחור על דעתו בלבד את מקום השיפוט או הבוררות שבהם יתברר סכסוך ;
- (10) תנאי הקובע מסירת סכסוך לבוררות כאשר לספק השפעה גדולה יותר מאשר ללקוח על קביעת הבוררים או מקום הבוררות.

5. תנאי בחוזה אחד השולל או המגביל את זכות הלקוח לפנות לערכאות משפטיות — בטל.

פרק ב': בית הדין לחוזים אחרים

בית הדין
וחבריו

6. (א) מוקם בזה בית דין לחוזים אחרים.
- (ב) מספר חברי בית הדין לא יעלה על שנים עשר.
- (ג) אב בית הדין וממלא מקומו יהיו שופטים של בית משפט מחוזי שימנה שר המשפטים בהתייעצות עם נשיא בית המשפט העליון.
- (ד) יתר חברי בית הדין ימונו בידי שר המשפטים, ובהם יהיו לפחות שני נציגים של ארגוני צרכנים ; מספר החברים שהם עובדי המדינה לא יעלה על שליש מכלל החברים שימנה השר לפי סעיף קטן זה.
- (ה) תקופת כהונתם של חברי בית הדין תהיה שלוש שנים.
- (ו) הודעה על מינוי חברי בית הדין תפורסם ברשומות.

מותב בית הדין

7. (א) בית הדין ידון בשלושה, אולם אב בית הדין או ממלא מקומו רשאי להורות, לפני תחילת הדיון בענין מסויים, שהדיון בו יהיה לפני מספר בלתי זוגי גדול יותר.
- (ב) אב בית הדין, ואם נבצר ממנו — ממלא מקומו, יקבע את מותב בית הדין ; כל מותב יורכב מאב בית הדין או ממלא מקומו, ומחברים אחרים שלפחות מחציתם אינם עובדי המדינה, ואחד מהם הוא נציג ארגון צרכנים.

ניגוד ענינים

8. מי שעיסוקו האחרים עלולים ליצור ניגוד ענינים עם תפקידו כחבר מותב של בית הדין בהליך מסויים או שיש לו ענין אישי בהליך — לא יהיה חבר במותב שידון באותו הליך.

ראיות
וסדרי דין

9. בית הדין לא יהיה קשור בדיני הראיות, פרט לדינים בדבר חסינות עדים ובדבר ראיות חסויות כאמור בפרק ג' לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א—1971.
- (ב) לענין הזמנת עדים וגביית ראיות יהיו לאב בית הדין ולממלא מקומו הסמכויות שיש ליושב ראש ועדת חקירה לפי סעיפים 9 עד 11 לזק ועדות חקירה, התשכ"ט—1968.
- (ג) בית הדין ידון לפי סדרי דין שהתקין שר המשפטים ; באין סדרי דין כאלה ידון בית הדין בדרך הנראית לו מועילה ביותר להכרעה צודקת ומהירה.

1 דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 18, צמ' 421.
2 ס"ח התשכ"ט, צמ' 28.

10. בעל דין הרואה עצמו נפגע מהחלטת בית הדין, רשאי לערער עליה לפני בית המשפט העליון תוך ארבעים וחמישה ימים מיום שנודע לו עליה.

ספר החלטות
ופרסום

11. (א) בית הדין ינהל ספר החלטות שיהיה פתוח לעיון הציבור.

(ב) ביטל או שינה בית הדין תנאי מקפת, יפרסם את החלטתו או תמצית ממנה בשני עתונים יומיים לפחות או בכל דרך אחרת שנקבעה בתקנות; החלטות אחרות רשאי בית הדין לפרסם בדרך שתיראה לו מתאימה לתועלת הציבור.

פרק ג': אישור חוזה אחר

12. (א) ספק רשאי לבקש מבית הדין לאשר שאין תנאי מקפת בחוזה אחד שהוא מתקשר או מתכוון להתקשר על פיו עם לקוחות.

בקשה לאישור
חוזה אחד

(ב) המשיבים לבקשת אישור יהיו היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו, מי שנקבעו כמשיבים בתקנות, וכן מי שבית הדין מצא לנכון להזמין כמשיב.

(ג) הגישה המדינה בקשה לפי סעיף קטן (א) ולדעת בית הדין אין להסתפק, בנסיבות הענין, במשיבים לפי סעיף קטן (ב), רשאי בית הדין למנות עורך דין שאינו עובד המדינה להתייצב כמשיב לפניו ולטעון טענותיו, והוא יהיה רשאי לערער על החלטת בית הדין כאמור בסעיף 10; שכרו של עורך הדין והוצאותיו, כפי שיקבע בית הדין, ישולמו מאוצר המדינה.

13. בית הדין רשאי לתת את האישור לחוזה אחד או לסרב לתתו מחמת תנאי מקפת שיפרס; תנאי שבית הדין מצא מקפח דינו כדין תנאי שבית הדין ביטל.

אישור חוזה

14. (א) תקופת תקפו של אישור לחוזה אחד היא חמש שנים מיום מתן האישור או תקופה קצרה יותר שקבע בית הדין.

כחול של
אישור

(ב) בתקופת תקפו של אישור לא תישמע בבית הדין טענה שיש בחוזה האחד תנאי מקפת, ולא תישמע טענה כזאת בבית משפט לגבי חוזה שנכרת לפי אותו חוזה אחר, אף אם נכרת לפני מתן האישור.

(ג) על אף האמור בסעיף קטן (ב), רשאי בית הדין, לבקשת היועץ המשפטי לממשלה, לבטל תנאי בחוזה אחד שניתן עליו אישור, אף בתוך תקופת תקפו של האישור, אם מצא שקיימות סיבות מיוחדות המצדיקות ביטול זה.

15. אישר בית הדין חוזה אחד, רשאי הסקל לציין זאת על פני החווים שהוא עושה לפיו; עשה כן, יציין גם את מועד תפוגת האישור.

ציון אישור

פרק ד': ביטול תנאי מקפת

16. (א) היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו, הממונה על הגנת הצרכן לפי חוק הגנת הצרכן, התשמ"א—1981³, כל ארגון לקוחות ורשות ציבורית שנקבעו בתקנות, וכן ארגון לקוחות שיאשר שר המשפטים לענין מסוים, רשאים לבקש מבית הדין לבטל תנאי מקפת בחוזה אחר.

בקשה לבית הדין
לבטל תנאי מקפת

3 ס"ח התשמ"א, עמ' 248.

(ב) שר המשפטים רשאי לקבוע לארגון לקוחות או לרשות ציבורית שנקבעו לפי סעיף קטן (א) תנאים להגשת בקשות לבית הדין.
(ג) המשיב לבקשה יהיה הספק המתקשר או המתכוון להתקשר בחוזה האחיד, וכן רשאי להצטרף כמשיב, באישור בית הדין, ארגון יציג של ספקים או גורם אחר הנוגעים בדבר.

ביטול ושינוי
תנאי בבית הדין

17. מצא בית הדין שתנאי הוא מקפח, יבטל את התנאי או ישנה אותו במידה הנדרשת כדי לבטל את הקיפוח.

כוחם של ביטול
ושינוי בבית הדין

18. (א) תנאי שבית הדין ביטל ייחשב כבטל בכל חוזה שנכרת על פי אותו חוזה אחיד אחרי מועד החלטת בית הדין; תנאי שבית הדין שינה יחול כפי שינוה בכל חוזה כאמור.
(ב) בית הדין רשאי להחיל את הביטול או את השינוי גם על חוים שנכרתו לפני מועד מתן ההחלטה ואשר טרם בוצעו במלואם ורשאי הוא לקבוע תנאים לכך, ובלבד שביטול או שינוי כאמור לא יחולו על מה שבוצע לפי החוזה לפני יום מתן ההחלטה.

ביטול ושינוי
תנאי בבית משפט

19. (א) מצא בית משפט, בהליך שבין ספק ולקוח, שתנאי הוא מקפח, יבטל את התנאי בחוזה שביניהם או ישנה אותו במידה הנדרשת כדי לבטל את הקיפוח.
(ב) בהשתמשו בסמכותו לפי סעיף קטן (א) יתחשב בית המשפט במכלול תנאי החוזה ובנסיבות האחרות, וכן בנסיבות תמיוחדות של הענין הנדון לפניו.

הודעה על טענת
תנאי מקפח

20. נטענה בבית משפט טענת תנאי מקפח בחוזה שנכרת לפי חוזה אחיד יודיע בית המשפט על כך ליועץ המשפטי לממשלה.

דיון מקביל

21. (א) דיון בבית הדין בחוזה אחיד, שטרם נתקבלה החלטה לגביו, לא יגרע מסמכותו של בית משפט לדון בטענת תנאי מקפח בחוזה שנכרת לפי אותו חוזה אחיד.
(ב) דיון בבית משפט בטענת תנאי מקפח בחוזה שנכרת לפי חוזה אחיד, אין בו כדי למנוע מבית הדין לדון באותו חוזה אחיד או בתנאי מתנאיו; אך בית הדין רשאי, אם יראה לנכון בנסיבות הענין, לדחות את המשך הדיון בפניו עד למתן פסק דין בבית המשפט.

פרק ה': הוראות שונות

דין המדינה

22. לענין חוק זה דין המדינה כדין כל אדם אחר.

סיגים לתחולה

23. (א) הוראות חוק זה לא יחולו על —

- (1) תנאי הקובע את התמורה הכספית שישלם הלקוח;
- (2) תנאי התואם תנאים שנקבעו או אושרו בחיקוק;
- (3) תנאי התואם תנאים שנקבעו בהסכם בין-לאומי שישראל צד לו;
- (4) הסכם קיבוצי לפי חוק הסכמים קיבוציים, התשי"ז—1957, בין שהוגש לרישום לפי החוק האמור ובין אם לאו, לרבות הסדר קיבוצי אחר ובלבד שנעשה בכתב ונקבעו בו שיעורים לשכר עבודה.

24. הוראות חוק זה לא יגרעו מהוראות כל דין שעל פיו עשוי חוזה או תנאי שבחוזה להיות בטל או גיתן לביטול, ולא ימנעו טענה נגד חוזה או תנאי שבחחזה.

25. (א) שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו. לרבות בדבר —

- (1) סדרי הדין בבית הדין, הארכת המועדים להגשת ערעור, ורציפות הדיון;
- (2) אנשים וארגונים שיהיו רשאים לטעון לטובת בעל דין או שיהיו רשאים להיות משיבים לפני בית הדין;
- (3) דרכי מינוי עורך דין כשהמדינה מבקשת אישור לחוזה אחד;
- (4) תשלום הוצאות דמי בטלה של עדים בהליכים לפני בית הדין;
- (5) צורת הציון על חוזים לפי סעיף 15;
- (6) הטלת חובה על ספק להמציא עותק מחוזה אחד שהוא מתקשר או מתכוון להתקשר על פיו, ליועץ המשפטי לממשלה או לממונה על הגנת הצרכן, לפי דרישתם.

26. חוק החוזים האחדים, התשכ"ד—1964⁵ (להלן — החוק הקודם) — בטל.

27. (א) תחילתו של חוק זה ששה חדשים מיום פרסומו ברשומות.
- (ב) על חוזים שנכרתו לפני תחילתו של חוזה זה, יוסיף לחול החוק הקודם; לענין התחולה רואים חידוש חוזה ככריתתו.
- (ג) החלה המועצה להגבלים עסקיים בדיון לפי החוק הקודם לפני תחילתו של חוק זה, תסיים את הדיון לפי החוק הקודם אף לאחר תחילתו של חוק זה.
- (ד) אישור שהמועצה להגבלים עסקיים נתנה לחוזה אחד כוחו יפה עד לתום התקופה שלה גיתן.
- (ה) על אף האמור בסעיף קטן (ב), החלטת בית הדין לפי סעיף 18(ב) תחול גם על חוזים שנכרתו לפני תחילתו של חוק זה.

משה נסים
שר המשפטים

מנחם בגין
ראש הממשלה

יצחק נבון
נשיא המדינה

5 ס"ח התשכ"ד, עמ' 56.